

Merhamet Yorgunluğunun Yoğun Bakım Hemşirelerinin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutumlarına Etkisi

The Effect of Compassion Fatigue on Intensive Care Nurses' Attitudes Towards Their Caregiving Roles

Melek KORKMAZ¹ , Aliye OKGÜN ALCAN^{2*}

¹ T.C. Sağlık Bakanlığı Kilis İl Sağlık Müdürlüğü, Kilis, Türkiye.

² İzmir Bakırçay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İzmir, Türkiye.

Özet

Tanımlayıcı, korelasyonel tipteki araştırma merhamet yorgunluğunun yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarına etkisini incelemek amacıyla Haziran 2021- Ocak 2022 tarihleri arasında 113 yoğun bakım hemşiresi ile yürütülmüştür. Veriler "Veri Toplama Formu", "Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği (MYKÖ)" ve "Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HBRTÖ)" aracılığıyla internet üzerinden toplanmıştır. Bu çalışmada yoğun bakım hemşirelerinin MYKÖ toplam puan ortalaması 62,29±23,44, ölçeğin alt boyutlarından ikincil travma boyutu puan ortalaması 22,20±10,30 ve mesleki tükenmişlik boyutu puan ortalaması 40,09±15,33 bulunmuştur. HBRTÖ toplam puan ortalaması 65,20±14,48, ölçeğin alt boyutlarından hemşirenin özbakım gereksinimlerinin giderilmesi ve danışmanlık rolüne ilişkin tutum alt boyutu puan ortalaması 28,78±6,59, hemşirenin bireyi koruma ve haklarına saygılı olma rolüne ilişkin tutum alt boyutu puan ortalaması 16,79±4,16 ve hemşirenin tedavi sürecindeki rollerine ilişkin tutum alt boyutu puan ortalaması 19,63±4,47'dir. Bu çalışmada MYKÖ toplam puanı ile HBRTÖ toplam puanı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($r=-0,062$ $p=0,513$). MYKÖ alt boyutları ile HBRTÖ alt boyutları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarının artırılması için merhamet yorgunluğunun azaltılmasına yönelik danışmanlık hizmetlerinin ve hizmet içi eğitimlerin planlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik bakımı, hemşirenin rolü, merhamet yorgunluğu, yoğun bakım hemşireliği

Abstract

The descriptive, correlational study was conducted between June 2021 and January 2022 with 113 intensive care nurses (ICN) to examine the effect of compassion fatigue on the attitudes of ICN towards their caregiver roles. Data were collected via internet using the "Data Collection Form", "Compassion Fatigue Short Scale (CFSS)" and "Attitude Scale for Nurses in Caregiving Roles (ASNCR)". The mean CFSS score of ICN was 62,29±23,44, the mean score of the secondary trauma dimension was 22,20±10,30, and the mean score of the occupational burnout dimension was 40,09±15,33. Total ASNCR average score is 65,20±14,48, the mean sub-dimension score of the attitude meeting the nurse's self-care needs and the counseling role is 28,78±6,59, the mean sub-dimension score of the attitude of the nurse's role of protecting the individual and respecting his rights is 16,79±4,16, and the role of the nurse in the treatment process. It was determined that the relationship between CFSS total score and ASNCR total score was not statistically significant ($r=-0,062$ $p=0,513$). No significant relationship was found between the CFSS sub-dimensions and the ASNCR sub-dimensions. In order to increase nurses' attitudes towards their caregiver roles, it is recommended to plan counseling services and in-service trainings to reduce compassion fatigue.

Keywords: Compassion fatigue, critical care nursing, nurse's role, nursing care

1. Giriş

Merhamet yorgunluğu, travma yaratan hasta ve aileleriyle uzun süreli, sürekli, yakın etkileşim ve strese maruz kalma nedeniyle duygusal tükenme olarak tanımlanmaktadır ve "bakım maliyeti" olarak değerlendirilebilir (Figley, 2002; Hunsaker ve ark., 2015). Hemşirelik bakımının bir bedeli olarak merhamet yorgunluğu travmatik olay yaşayan hastalara bakım vermenin olumsuz etkisi olarak ifade edilmektedir (Alan, 2018; Şirin & Yurttaş, 2015; Y. Uslu & Demir Korkmaz, 2017). Literatürde özellikle yoğun bakım ünitesi, acil servis, onkoloji, psikiyatri ve pediatri kliniklerinde çalışan hemşireler arasında merhamet yorgunluğu prevalansının %7,3 ile %44,8 arasında değiştiği belirtilmektedir (Mangoula ve ark., 2015; Sacco ve ark., 2015; Xie ve ark., 2020; Yu ve ark., 2021; Zhang ve ark., 2018). Ülkemizde yürütülen çalışmalarda hemşirelerin Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği (MYKÖ) toplam puan ortalamasının 48,7 ile 76,80 arasında değişmektedir. Ülkemizde yürütülen çalışmalarda hemşirelerin orta ve yüksek düzeyde merhamet yorgunluğu yaşadıkları bildirilmiştir (Avcı et al., 2022; Dığın et al., 2022; Güdük et al., 2022; Karakurt et al., 2022; Katran et al., 2021; Kılıç et al., 2020; Okgün Alcan & Yıldız, 2021; Özgünay et al., 2022; Tanrikulu & Ceylan, 2021; E. Uslu & Kendirkıran, 2022).

Merhamet yorgunluğu hemşirelerin duygusal ve fiziksel sağlıklarını ve iş doyumlarını olumsuz etkilemektedir (Salmond ve ark., 2019; Y. Uslu & Demir Korkmaz, 2017). Bunun yanında merhamet yorgunluğunun hasta-hemşire ilişkisini olumsuz etkilediği, iş performansının azalmasına, yanlış klinik karar vermeye ve tıbbi hataların artmasına neden olabildiği bilinmektedir (Salmond ve ark., 2019; Wijdenes ve ark., 2019; Xie ve ark., 2020). Dolayısıyla sağlık bakım maliyetleri artmakta, hasta memnuniyeti ve verimlilik azalmakta, bakım kalitesi düşmektedir (Salmond ve ark., 2019; Şirin & Yurttaş, 2015; Y. Uslu & Demir Korkmaz, 2017; Wijdenes ve ark., 2019).

Hemşirelik mesleğinin en önemli rollerinden biri olan bakım verme hasta bireylerin iyileşmesini sağlayabilmenin en etkili yollarından birisidir. Hemşirenin bakım verme rolü, hastanın bakım gereksinimlerini belirleyerek bireysel bakım planının hazırlanması ve hastaya fiziksel, duygusal ve sosyal yönden iyilik durumunu yeniden kazandırmayı amaçlayan hemşirelik girişimlerini içermektedir (Lowe ve ark., 2012). Ülkemizde yürütülen çalışmalarda hemşirelerin Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HBRTÖ) toplam puan ortalaması 60,74 ile 69,13 arasında değişmektedir (Aktürk et al., 2022; Altınbaş & İster, 2020; Bakır & Su, 2022; Dilmen Kalı & Kaşıkçı, 2019; Kaplan et al., 2021; Yildirim et al., 2022; Yılmaz Bulut et al., 2022).

Hemşirelerin bakım verici rollerini yerine getirmelerini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden bir tanesinin hemşireler üzerinde birçok olumsuz etki yaratması nedeniyle merhamet yorgunluğu olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte literatürde merhamet yorgunluğu ile hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışma merhamet yorgunluğunun yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarına etkisini araştırmak amacıyla yürütülmüştür.

2. Yöntem

Tanımlayıcı, korelasyonel tipteki çalışmanın verileri Haziran 2021- Ocak 2022 tarihleri arasında elektronik ortamda toplanmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı merhamet yorgunluğunun yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarına etkisini araştırmaktır.

2.2. Araştırmanın Soruları

Bu araştırmada, aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır.

1. Yoğun bakım hemşirelerinin merhamet yorgunluğu hangi düzeydedir?
2. Yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumları nasıldır?
3. Merhamet yorgunluğu yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarını etkiler mi?

2.3. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini sosyal medya platformlarında “yoğun bakım hemşireliği” gruplarına dahil olan hemşireler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise çalışmaya katılmaya gönüllü olan 113 yoğun bakım hemşiresi oluşturmuştur. Bu çalışmada örneklem büyüklüğü Dilmen Kalı ve Kaşıkçı'nın (2019) verileri baz alınarak önsel güç analizi ile belirlenmiştir (Dilmen Kalı & Kaşıkçı, 2019). Buna göre, Tip I hata 0,05, testin gücü 0,95 iken çalışmada gerekli minimum örneklem 84'tür. Ancak veri kayıpları olabileceği göz önünde bulundurularak örneklem büyüklüğünün en az 92 olması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın örnekleminin yeterli olduğu söylenebilir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Veri Araçları

Veri araçları, etik kurul onayı alındıktan sonra “http://www.surveey.com” internet adresi üzerinden elektronik ortamda yayımlanmıştır. Yoğun bakım hemşireliği gruplarının yer aldığı sosyal medya platformlarında veri araçlarının bağlantısı paylaşarak hemşireler çalışmaya davet edilmiştir. Araştırmacılar düzenli aralıklarla çalışmanın bağlantısını ilgili paylaşım sitelerinde paylaşarak çalışmaya katılımı arttırmaya çalışmışlardır.

Çalışma verileri “Veri Toplama Formu”, “Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği” ve “Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği” aracılığı ile toplanmıştır.

2.4.1. Veri Toplama Formu: Literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen bu form, yoğun bakım hemşirelerinin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, yaşanılan bölge, eğitim durumu) ve çalışma koşullarına (çalıştığı kurum, meslekte ve yoğun bakım ünitesinde görev yapma süresi, görev yaptığı yoğun bakım ünitesi) ilişkin değişkenleri içermektedir. Formda toplam sekiz soru yer almaktadır (Alan, 2018; Hunsaker ve ark., 2015; Sacco ve ark., 2015; Salmond ve ark., 2019).

2.4.2. Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği (MYKÖ): MYKÖ Adams ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilmiş, geçerli ve güvenilir (Cronbach alpha değeri 0,80-0,90 arasında değişmektedir) bir öz bildirim değerlendirme aracıdır (Adams ve ark., 2006). Ölçek 2019 yılında Dinç ve Ekici (2019) tarafından Türkçe

'ye uyarlanmıştır (Cronbach alpha değeri 0,75-0,88 arasında değişmektedir) (Dinç & Ekinci, 2019). MYKÖ ikincil travma ve mesleki tükenmişlik olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten en düşük 13 ve en yüksek 130 puan alınmaktadır. Ölçeğin alt boyutları olan ikincil travma ve mesleki tükenmişlikten sırasıyla 5-50 ve 8-80 arasında puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça bireylerin deneyimlediği merhamet yorgunluğu düzeyi de artmaktadır (Adams ve ark., 2006; Dinç & Ekinci, 2019). Bu araştırmada Cronbach alpha değeri 0,897'dir.

2.4.3. Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği (HBRTÖ): Hemşirelerin bakım verici rollerini yerine getirme düzeylerini ölçmek için geliştirilmiş olan ölçekte 16 madde yer almaktadır. HBRTÖ, "Hastanın öz bakım gereksinimlerinin giderilmesi ve hemşirenin danışmanlık rolüne ilişkin tutum", "Hemşirenin bireyi koruma ve haklarına saygılı olma rolüne ilişkin tutum", ve "Hemşirenin tedavi sürecindeki rolüne ilişkin tutum" olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 16-80 arasında değişmektedir. Beşli likert tipteki ölçekten alınan puan arttıkça hemşirelerin bakım verici rolünü getirme düzeyi artmaktadır. Ölçeğin Cronbach alpha değeri 0,91'dir (Koçak ve ark., 2014). Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alpha değeri 0,959'dır.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma bir üniversitenin girişimsel olmayan etik kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 27.05.2021 No:269). Veri araçlarının giriş bölümünde araştırmanın yürütülmesi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Bu açıklamaların altında "Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum" ve "Araştırmaya katılmayı kabul etmiyorum" seçenekleri bulunmaktadır. Veri araçlarının doldurulmasına araştırmaya katılmayı kabul eden hemşireler geçebilmiştir. Çalışmada MYKÖ ve HBRTÖ kullanılması için ölçeklerin geçerlilik güvenirlik çalışmasını yürüten yazarlardan elektronik ortamda izin alınmıştır.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı aktif olarak internet kullanamayan hemşirelerin çalışmaya dahil edilememesidir. Çalışmanın bir diğer kısıtlılığı ise örneklem grubunun çoğunluğunun Ege Bölgesi'nde yaşıyor olmasıdır. Bu durumun çalışmayı yürüten araştırmacıların Ege Bölgesi'nde yaşıyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca yoğun bakım ünitesinde çalışıp yoğun bakım hemşireliği gruplarına dahil olmayan hemşireler çalışmaya dahil edilememiştir. Bu durum çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

2.7. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı ile değerlendirilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogrov-Simironov testine göre belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ölçekler arasındaki ilişkiyi test etmek için Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bu çalışmaya katılan yoğun bakım hemşirelerinin yaş ortalaması $29,73 \pm 6,55$ yıldır. Araştırmaya katılan yoğun bakım hemşirelerinin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Yoğun Bakım Hemşirelerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n=113)

Değişken	n	%
Cinsiyet		
Erkek	34	30,1
Kadın	79	69,9
Medeni Durum		
Evli	55	48,7
Bekar	58	51,3
Şu Anda Yaşanılan Bölge		
İç Anadolu	14	12,4
Marmara	14	12,4
Güneydoğu Anadolu	17	15,0
Ege	56	49,6
Diğer	12	10,6
Eğitim Durumu		
Lise/ön lisans	18	15,9
Lisans	75	66,4
Lisansüstü	20	17,7
Kurum		
Özel Hastane	10	8,8
Üniversite Hastanesi	21	18,6
Eğitim Araştırma Hastanesi	35	31,0
Devlet Hastanesi	47	41,6
Görev Yapma Süresi (yıl)		
1>	18	15,9
1-5	41	36,3
6-10	24	21,2
10<	30	26,6
Görev Yaptığı Yoğun Bakım Ünitesi		
Koroner	10	8,8
Dahiliye	16	14,2
Karma (Genel)	22	19,5
Anestezi ve Reanimasyon	32	28,3
Diğer (Yenidoğan, Nöroloji, Kalp Damar Cerrahisi, Genel Cerrahi)	33	29,2
Yoğun Bakım Ünitesinde Görev Yapma Süresi (yıl)		
1>	27	23,9
1-5	53	46,9
6-10	16	14,2
10<	17	15,0

Hemşirelerin MYKÖ ve HBRTÖ puan ortalamalarının dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. MYKÖ toplam, ikincil travma alt boyut ve mesleki tükenmişlik alt boyut puan ortalamaları sırasıyla 62,29±23,44, 22,20±10,30 ve 40,09±15,33 olarak belirlenmiştir. HBRTÖ toplam puan ortalaması 65,20±14,48'dir. Ölçeğin özbakım gereksinimlerinin giderilmesi ve danışmanlık rolüne ilişkin tutumu alt boyut puan ortalaması 28,78±6,59, bireyi koruma ve haklarına saygılı olma rolüne ilişkin tutumu alt boyut puan ortalaması 16,79±4,16 ve tedavi sürecindeki rollerine ilişkin tutumu alt boyut puan ortalaması 19,63±4,47'dir.

Tablo 2. Ölçeklerin Puan Ortalaması Dağılımı

Ölçek ve Alt Boyutları	Ort±SS	Min-Maks
MYKÖ		
İkincil Travma	22,20±10,30	5,00-46,00
Mesleki Tükenmişlik	40,09±15,33	9,00-78,00
Toplam Puan	62,29±23,44	14,00-123,00
HBRTÖ		
Özbakım Gereksinimlerinin Giderilmesi ve Danışmanlık Rolüne İlişkin Tutumu	28,78±6,59	7,00-35,00
Bireyi Koruma ve Haklarına Saygılı Olma Rolüne İlişkin Tutumu	16,79±4,16	4,00-20,00
Tedavi Sürecindeki Rollerine İlişkin Tutumu	19,63±4,47	5,00-25,00
Toplam Puan	65,20±14,48	16,00-80,00

MYKÖ= *Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği*, HBRTÖ= *Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği*, Ort=Ortalama; SS= *Standart sapma*, Min= *En düşük değer*, Mak= *En yüksek değer*.

Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin MYKÖ toplam puanı ile HBRTÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir ($r=-0,062$ $p= 0,513$) (Tablo 3).

Tablo 3. MYKÖ ile HBRTÖ Arasındaki İlişki

Ölçek ve Alt Boyutları	İkincil Travma Boyutu	Mesleki Tükenmişlik Boyutu	MYKÖ Toplam Puanı
Özbakım Gereksinimlerinin Giderilmesi ve Danışmanlık Rolüne İlişkin Tutumu	r: -0,059 p: 0,535	r: -0,073 p: 0,440	r: -0,068 p: 0,473
Bireyi Koruma ve Haklarına Saygılı Olma Rolüne İlişkin Tutumu	r: -0,085 p: 0,372	r: -0,075 p: 0,432	r: -0,071 p: 0,455
Tedavi Sürecindeki Rollerine İlişkin Tutumu	r: 0,015 p: 0,875	r: -0,032 p: 0,736	r: -0,009 p: 0,928
HBRTÖ Toplam Puanı	r: -0,060 p: 0,529	r: -0,074 p: 0,435	r: -0,062 p: 0,513

HBRTÖ= *Hemşirelerin Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği*, MYKÖ= *Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği*, $r=$ *Korelasyon Analizi*

4. Tartışma

Hemşireler doğum, hastalık ve ölüm gibi insan yaşamının kritik olan dönemlerinde bireylerin hayatına girdikleri ve bireylerin sağlık bakım yolculuklarında onlara ortak oldukları için sıklıkla merhamet yorgunluğu yaşamaktadırlar (Y. Uslu & Demir Korkmaz, 2017; Xie ve ark., 2020). Literatürde hemşirelerin merhamet yorgunluğunun incelendiği birçok çalışma bulunmaktadır. Yürütülen bu çalışmalarda bölgesel ve kültürel geçmişlerin çeşitliliği, iş yükündeki farklılıklar, çalışma ortamı, örneklem grubuna alınan hemşirelerin özellikleri, merhamet yorgunluğunu değerlendirmede kullanılan ölçekler ve araştırma tasarımındaki değişkenlikler nedeniyle merhamet yorgunluğunun düzeyi ve yaygınlığı ile ilgili verilerde farklılıklar bulunmaktadır (Güdük ve ark., 2022; Hunsaker ve ark., 2015; Okgün Alcan & Yıldız, 2021; Sacco ve ark., 2015; Salmond ve ark., 2019; Tanrıku & Ceylan, 2021;

Wijdenes ve ark., 2019; Xie ve ark., 2020; Yu ve ark., 2021). Bunun yanında literatürde merhamet yorgunluğunun yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarına etkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmadan elde edilen bulgular merhamet yorgunluğunun bakım kalitesine, iş performansına, verimliliğe etkisini inceleyen çalışmalarla tartışılmıştır.

Bu çalışmada yoğun bakım hemşirelerinin MYKÖ toplam puan ortalamasının $62,29 \pm 23,44$ (min=14,00 maks=123,00) puan olduğu belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 130 olduğu göz önünde bulundurulacak olursa hemşirelerin orta düzeyde merhamet yorgunluğu yaşadığı söylenebilir. Dığın ve arkadaşları (2022) tarafından yürütülen bir çalışmada cerrahi hemşirelerinin MYKÖ toplam puan ortalamasının $48,7 \pm 20,8$ olduğu belirtilmiştir (Dığın ve ark., 2022). Bulgularımız Dığın ve arkadaşları (2022) tarafından yürütülen çalışmanın verilerinden yüksektir. Bu farkın bu çalışmada örneklem grubunun yoğun bakım hemşirelerinden oluşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Avcı ve arkadaşları (2022) tarafından yürütülen bir çalışmada COVID-19 tanısı alan hastalara bakım veren hemşirelerin MYKÖ toplam puan ortalaması $61,81 \pm 23,80$ olarak belirlenmiştir (Avcı ve ark., 2022). Bulgularımız Avcı ve arkadaşlarının çalışmasına benzerlik göstermektedir. Ayrıca ülkemizde COVID-19 pandemi sürecinde yürütülen benzer çalışmalarda ise hemşirelerin MYKÖ toplam puan ortalamasının 65,01 ile 76,80 arasında değiştiği belirtilmiştir (Karakurt et al., 2022; Katran et al., 2021; Okgün Alcan & Yıldız, 2021; Özgünay et al., 2022; E. Uslu & Kendirkıran, 2022). Bulgularımız ülkemizde yürütülen benzer çalışmaların bulgularından daha düşüktür. Literatürde COVID-19 pandemisinin öncesinde hemşirelerde merhamet yorgunluğu prevalansının %22 ile %60 arasında değiştiği (Okgün Alcan & Yıldız, 2021; Ortega-Campos ve ark., 2020; Xie ve ark., 2020), pandeminin ilk dalgalanması sırasında prevalansın %70'e ulaştığı bildirilmiştir (Erkin ve ark., 2021). Pandeminin aktif olarak seyrettiği dönemlerde yoğun bakım hemşirelerinin daha fazla merhamet yorgunluğu yaşıyor olması beklenen bir durumdur.

Bu çalışmada MYKÖ ikincil travma alt boyut ve mesleki tükenmişlik alt boyut puan ortalamaları sırasıyla $22,20 \pm 10,30$ ve $40,09 \pm 15,33$ olarak belirlenmiştir. Literatürde hemşirelerin MYKÖ ikincil travma boyutu alt boyut puan ortalamasının 20,2 ile 28,4 arasında değiştiği belirtilmektedir (Avcı et al., 2022; Dığın et al., 2022; Özgünay et al., 2022; E. Uslu & Kendirkıran, 2022). Hemşirelerin MYKÖ mesleki tükenmişlik boyutu alt boyut puan ortalamasının ise 39,4 ile 46,3 arasında değiştiği belirtilmektedir (Avcı et al., 2022; Özgünay et al., 2022; E. Uslu & Kendirkıran, 2022). Bulgularımız literatüre benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada yoğun bakım hemşirelerinin HBRTÖ toplam puan ortalaması $65,20 \pm 14,48$ olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda hemşirelerin bakım verici rolüne ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ülkemizde yürütülen benzer çalışmalarda hemşirelerin HBRTÖ toplam puan ortalaması 60,74 ile 69,13 arasında değişmektedir (Aktürk et al., 2022; Altınbaş & İster, 2020; Bakır & Su, 2022; Dilmen Kalı & Kaşıkçı, 2019; Kaplan et al., 2021; Yildirim et al., 2022; Yılmaz Bulut et al., 2022). Bulgularımız ülkemizde yürütülen benzer çalışmaların bulgularına benzerlik göstermektedir. Literatürdeki söz konusu araştırma bulguları ve ölçekten alınabilecek puanlar değerlendirildiğinde, araştırma bulgumuzun hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu yönündedir.

Bu çalışmada HBRTÖ alt boyutlarından özbakım gereksinimlerinin giderilmesi ve danışmanlık rolüne

ilişkin tutumu alt boyut puan ortalaması $28,78 \pm 6,59$, bireyi koruma ve haklarına saygılı olma rolüne ilişkin tutumu alt boyut puan ortalaması $16,79 \pm 4,16$ ve tedavi sürecindeki rollerine ilişkin tutumu alt boyut puan ortalaması $19,63 \pm 4,47$ 'dir. Literatürde hemşirenin öz bakım gereksinimlerinin giderilmesi ve danışmanlık rolüne ilişkin tutum alt ölçeği puan ortalamasının $25,76$ ile $29,20$ arasında değiştiği belirtilmektedir (Altınbaş & İster, 2020; Bakır & Su, 2022; Yildirim et al., 2022). Ülkemizde yürütülen çalışmalarda hemşirenin bireyi koruma ve haklarına saygılı olma rolüne yönelik tutum alt ölçeği puan ortalamasının $16,20$ ile $17,52$ arasında değiştiği belirtilmektedir (Altınbaş & İster, 2020; Bakır & Su, 2022; Yildirim et al., 2022). Literatürde hemşirenin tedavi sürecindeki rollerine ilişkin tutum alt ölçeği puan ortalamasının $18,53$ ile $20,54$ arasında değiştiği belirtilmektedir (Altınbaş & İster, 2020; Bakır & Su, 2022; Yildirim et al., 2022). Bulgularımız literatüre benzerlik göstermektedir.

Merhamet yorgunluğunun hemşirelerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerine birçok olumsuz etkisi olduğu bilinmektedir (Labrague & de los Santos, 2021; Xie et al., 2020). Bu durum hemşirelerin verimliliğinin, iş performansının ve iş tatmininin azalmasına neden olmaktadır (Salmond ve ark., 2019; Wijdenes ve ark., 2019; Xie ve ark., 2020). Dolayısıyla merhamet yorgunluğu olumsuz olayların artmasına ve bakım ilişkilerinin zayıf olmasına neden olmaktadır (Salmond ve ark., 2019; Wijdenes ve ark., 2019; Xie ve ark., 2020). Austin ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülen nitel bir çalışmada merhamet yorgunluğunu nedeniyle hemşirelerin hastalara karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getiremedikleri; bu durumun hemşirelik bakımında kopukluk ve sıkıntıya yol açtığı ifade edilmektedir (Austin ve ark., 2009). Bunun yanında literatürde hemşirelerin merhamet yorgunluğu düzeyleri arttıkça bilgi ve becerilerini bakım uygulamalarına yansıtmadıkları bildirilmiştir. Bu durum hasta sonuçlarının olumsuz etkilenmesine ve bakım kalitesinin azalmasına neden olmaktadır (Alharbi et al., 2020; Dığın et al., 2022; Labrague & de los Santos, 2021). Bu çalışmada yoğun bakım hemşirelerinin merhamet yorgunlukları ile bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bunun yanında hemşirelerin merhamet yorgunluğu düzeyinin artması bakım verici rollerini yerine getirmeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu doğrultuda merhamet yorgunluğu yaşayan hemşirelerin bakım verici rollerini yerine getiremedikleri söylenebilir. Bu bulgu yoğun bakım ünitelerinde verilen hemşirelik bakımının kalitesini arttırmak için merhamet yorgunluğu etkisinin azaltılması gerektiğini düşündürmektedir.

5. Sonuç

Bu araştırma sonucunda yoğun bakım hemşirelerinin merhamet yorgunlukları ile bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir. Hemşirelerinin merhamet yorgunlukları ile bakım verici rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişki anlamlı olmasa da merhamet yorgunluğu düzeyinin artması bu grupta bakım verici rollerini yerine getirmeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarını geliştirmek için merhamet yorgunluğunun önlenmesi/azaltılması önerilmektedir. Bireysel ve kurumsal destekleyici bir kültür oluşturulmasının merhamet yorgunluğunu önlemede fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında hizmet içi eğitimlerin planlanması, hemşirelerde merhamet yorgunluğunun neden olduğu fiziksel ve ruhsal durumların düzenli olarak izlenmesi önerilmektedir. Ayrıca merhamet yorgunluğu

yaşayan hemşirelerin yorgunluklarının azaltılmasına yönelik müdahalelerin (danışmanlık, psikolojik destek, çalışma koşullarının düzenlenmesi vb.) uygulanması önerilmektedir.

Yazarların Katkısı

Konu seçimi: AOA, MK; Tasarım: AOA, MK; Planlama: AOA, MK; Veri toplama ve analiz: MK; Makalenin yazımı: AOA, MK; Eleştirel gözden geçirme: AOA.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Adams, R. E., Boscarino, J. A., & Figley, C. R. (2006). Compassion fatigue and psychological distress among social workers: A validation study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76(1), 103–108. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.76.1.103>

Aktürk, Ü., Can, M., & Aytıp, S. (2022). The effect of nurses' perceptions of conscience on their role as caregivers. *Anatolian J Health Res*, 3(2), 48–52.

Alan, H. (2018). Merhamet yorgunluğu ve yönetici hemşirenin rolü. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 5(2), 141–146. <https://doi.org/10.5222/shyd.2018.141>

Alharbi, J., Jackson, D., & Usher, K. (2020). Personal characteristics, coping strategies, and resilience impact on compassion fatigue in critical care nurses: A cross-sectional study. *Nursing and Health Sciences*, 22(1), 20–27. <https://doi.org/10.1111/nhs.12650>

Altınbaş, Y., & İster, E. D. (2020). Hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumları ve bireyselleştirilmiş bakım algıları. *STED / Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(4), 246-254. <https://doi.org/10.17942/sted.621856>

Austin, W., Goble, E., Leier, B., & Byrne, P. (2009). Compassion fatigue: The experience of nurses. *Ethics and Social Welfare*, 3(2), 195–214. <https://doi.org/10.1080/17496530902951988>

Avcı, A., Çavuşoğlu, E., Moran, M., & Gün, M. (2022). The relationship between compassion fatigue and job satisfaction of nurses who give care to patients diagnosed with COVID-19. *Eurasian JHS*, 5(2), 43–52. <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.976276>

Bakır, H., & Su, S. (2022). The relationship between nurses' professional values and their attitudes towards care giving roles: A structural equation model. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 12(3), 765-771. <https://doi.org/10.33808/clinexphealthsci.1019658>

Dıgın, F., Kızılcık Özkan, Z., & Düzgün Şahin, A. (2022). Cerrahi hemşirelerinde merhamet yorgunluğunun bakım davranışlarına etkisi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 272–277. <https://doi.org/10.26453/otjhs.1055157>

Dilmen Kalı, S., & Kaşıkçı, M. (2019). Bir devlet hastanesinde çalışan hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. (Tez No: 559833) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Diñç, S., & Ekinci, M. (2019). Merhamet yorgunluğu kısa ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(Suppl 1), 192–202. <https://doi.org/10.18863/pgy.590616>

Erkin, Ö., Konakçı, G., & Duran, S. (2021). Secondary traumatic stress in nurses working with patients with suspected/confirmed COVID-19 in Turkey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(4), 1664–1672. <https://doi.org/10.1111/ppc.12733>

Figley, C. R. (2002). Compassion fatigue: Psychotherapists' chronic lack of self care. *Journal of Clinical Psychology*, 58(11), 1433–1441. <https://doi.org/10.1002/jclp.10090>

Güdük, Ö., Özaydın, Ö., & Vural, A. (2022). Hemşireler ve hemşirelik öğrencilerinde merhamet düzeyinin incelenmesi. *Gevher Nesibe J Medical Heal Sciences*, 7(20), 158–168.

- Hunsaker, S., Chen, H. C., Maughan, D., & Heaston, S. (2015). Factors that influence the development of compassion fatigue, burnout, and compassion satisfaction in emergency department nurses. *Journal of Nursing Scholarship*, 47(2), 186–194. <https://doi.org/10.1111/jnu.12122>
- Kaplan, E., Aktaş, M. C., & Kaya, H. (2021). COVID-19 pandemisi korkusunun hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarına etkisi. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 3(3), 135–140. <https://doi.org/10.48071/sbuhemsirelik.997960>
- Karakurt, P., Fırat, M., & Yıldırım, S. (2022). Pandemi kliniklerinde görev yapan hemşirelerde vicdan algısı ve merhamet yorgunluğunun belirlenmesi : Bir şehir hastanesi örneği. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 7(16), 60–68.
- Katran, H. B., Gür, S., Arpag, N., & Çavuşlu, M. (2021). COVID-19 pandemisinde yoğun bakım hemşirelerinde merhamet yorgunluğu. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 25(2), 42–50.
- Kılıç, D., Bakan, A., Aslan, G., & Uçar, F. (2020). Onkoloji birimleri ve yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerde etik duyarlılık ve merhamet yorgunluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilim Fakültesi Derg.*, 4(1), 20–29.
- Koçak, C., Albayrak, S. A., & Duman, N. B. (2014). Hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 16–21.
- Labrague, L. J., & de los Santos, J. A. A. (2021). Resilience as a mediator between compassion fatigue, nurses' work outcomes, and quality of care during the COVID-19 pandemic. *Applied Nursing Research*, 61, 151476. <https://doi.org/10.1016/j.apnr.2021.151476>
- Lowe, G., Plummer, V., O'Brien, A. P., & Boyd, L. (2012). Time to clarify - the value of advanced practice nursing roles in health care. *Journal of Advanced Nursing*, 68(3), 677–685. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2011.05790.x>
- Mangoulia, P., Koukia, E., Alevizopoulos, G., Fildissis, G., & Katostaras, T. (2015). Prevalence of secondary traumatic stress among psychiatric nurses in Greece. *Archives of Psychiatric Nursing*, 29(5), 333–338. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2015.06.001>
- Okgün Alcan, A., & Yıldız, K. (2021). Pandemi sürecinde yoğun bakım hemşireliği: Algılanan stresin merhamet yorgunluğuna etkisi. *Forbes Journal of Medicine*, 2(3), 175–181. <https://doi.org/10.4274/forbes.galenos.2021.53825>
- Ortega-Campos, E., Vargas-Román, K., Velando-Soriano, A., Suleiman-Martos, N., Cañadas-de la Fuente, G. A., Albendín-García, L., & Gómez-Urquiza, J. L. (2020). Compassion fatigue, compassion satisfaction, and burnout in oncology nurses: A systematic review and meta-analysis. *Sustainability*, 12(1), 1–12. <https://doi.org/10.3390/SU12010072>
- Özgünay, Ş. E., Eminoğlu, Ş., Önen, S., Gürbüz, H., Kılıçarslan, N., Karasu, D., & Onur, T. (2022). COVID-19 pandemisinde anestezi ve yoğun bakım ünitesi çalışanlarında merhamet ve kronik yorgunluk : Bir tanımlayıcı çalışma. *Türkiye Klinikleri Journal of Anesthesiology Reanimation*, 20(3), 89–96. <https://doi.org/10.5336/anesthe.2022-88989>
- Sacco, T. L., Czurzynski, S. M., Harvey, M. E., & Ingersoll, G. L. (2015). Compassion satisfaction and compassion fatigue among critical care nurses. *Critical Care Nurse*, 35(4), 32–43. <https://doi.org/https://doi.org/10.4037/ccn2015392>
- Salmond, E., Salmond, S., Ames, M., Kamienski, M., & Holly, C. (2019). Experiences of compassion fatigue in direct care nurses: A qualitative systematic review. *JBISIRIR-2017-003818*. <https://doi.org/10.11124/JBISIRIR-2017-003818>
- Şirin, M., & Yurttaş, A. (2015). Hemşirelik bakımının bedeli: Merhamet yorgunluğu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergis*, 8(2), 123–130.
- Tanrıkulu, G., & Ceylan, B. (2021). Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde merhamet düzeyi ve merhamet yorgunluğu. *J Heal Sci*, 30, 31–36.
- Uslu, E., & Kendirkıran, G. (2022). Compassion fatigue and risk factors in nurses in the covid-19 pandemic. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 15(3), 298–306.
- Uslu, Y., & Demir Korkmaz, F. (2017). Hemşirenin hissi tarafı: Şefkat yorgunluğu. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 33(1), 103–113.

Wijdenes, K. L., Badger, T. A., & Sheppard, K. G. (2019). Assessing compassion fatigue risk among nurses in a large urban trauma center. *Journal of Nursing Administration*, 49(1), 19–23. <https://doi.org/10.1097/NNA.0000000000000702>

Xie, W., Wang, J., Okoli, C. T. C., He, H., Feng, F., Zhuang, L., Tang, P., Zeng, L., & Jin, M. (2020). Prevalence and factors of compassion fatigue among Chinese psychiatric nurses: A cross-sectional study. *Medicine*, 99(29), e21083. <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000021083>

Yildirim, D., Genc, Z., Ozdemir, F. A., & Can, G. (2022). Evaluation of the caregiving roles and attitudes of nurses during the COVID-19 pandemic. *Nursing Forum*, 57(4), 530–535. <https://doi.org/10.1111/nuf.12705>

Yılmaz Bulut, T., Aydın, M., & Aydın Avcı, İ. (2022). Yoğun bakım hemşirelerinin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarının bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 217–228.

Yu, H., Qiao, A., & Gui, L. (2021). Predictors of compassion fatigue, burnout, and compassion satisfaction among emergency nurses: A cross-sectional survey. *International Emergency Nursing*, 55(January), 100961. <https://doi.org/10.1016/j.ienj.2020.100961>

Zhang, Y. Y., Han, W. L., Qin, W., Yin, H. X., Zhang, C. F., Kong, C., & Wang, Y. L. (2018). Extent of compassion satisfaction, compassion fatigue and burnout in nursing: A meta-analysis. *Journal of Nursing Management*, 26(7), 810–819. <https://doi.org/10.1111/jonm.12589>